

A black and white photograph of a highly ornate Baroque altar. The altar features a large, central monstrance with a figure inside, surrounded by intricate carvings and statues. To the left, there is a large, ornate structure, possibly a ciborium or a part of the altar, with a statue on top. The background shows the interior of a church with high ceilings and architectural details.

Adolf Kajpr

Ministerium verbi

Kázání
o mši svaté,
o posledních
věcech člověka
a o rozličných
aspektech víry

Ministerium verbi

Kázání o mši svaté, o posledních věcech člověka
a o rozličných aspektech víry

Adolf Kajpr

K vydání připravil a úvodní studii
a poznámkami opatřil Vojtěch Novotný

Recenzovali:

doc. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Redakce Václav Hozman

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2017

Text © Adolf Kajpr – heirs, 2017

Editor © Vojtěch Novotný, 2017

Cover photo © Oto Palán, 2017

Na obálce: kazatelna v kostele sv. Ignáce z Loyoly
na Karlově náměstí v Praze (foto: Oto Palán)

ISBN 978-80-246-3468-5

ISBN 978-80-246-3494-4 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2017

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

*Připsáno s vděčností
P. Josefu Čunkovi SJ*

Obsah

Adolf Kajpr SJ – služebník Slova (<i>Vojtěch Novotný</i>)	11
O mši svaté	45
Úvod	46
Mše katechumenů	54
Stupňová modlitba	54
Introit	60
Kyrie	64
Gloria	66
Orace	71
Epištola	75
Graduale	78
Evangelium	82
Credo	86
Mše věřících	92
Obětování	92
Příprava darů	92
Obětování chleba	95
Obětování kalicha	97
Závěr offertoria	100
Secreta	108
Preface	109
Sanctus	118
Mešní kánon	123
Modlitba za Církev	123
Vzpomínka na živé	129
Mezi úkonem	131
Modlitby před proměňováním	135

Proměňování	139
Proměňování chleba	139
Proměňování vína	142
Tajemství víry	145
Modlitby po proměňování	149
Unde et memores	149
Supra quae quaesumus	151
Supplices te rogamus	155
Vzpomínka na zemřelé	158
Nobis quoque peccatoribus	163
Závěr kánonu	167
Modlitba Páně	170
První tři prosby	170
Další čtyři prosby	174
Embolismus	180
Agnus Dei	183
Pax	188
Přípravné modlitby před přijímáním	192
Domine Iesu Christe	192
Perceptio Corporis	197
Přijímání kněze	200
Příprava na přijímání	200
Přijímání Těla Páně	204
Mezi přijímáním	208
Přijímání Krve Páně	210
Přijímání věřících	211
Po přijímání	216
Modlitby při abluci	216
Antifona po přijímání	220
Modlitba po přijímání	224
Propuštění	227
Požehnání	231
Závěrečné evangelium	232
O posledních věcech člověka	259
Křesťanství je definitivní odpověď na otázku smrti	260
Víra v Krista přemáhá strach ze smrti	265
Touha po nekonečném životě	270
O andělech	274
Omyly ve věci nesmrtelnosti	279

Osobní soud	283
Očistec	287
Peklo	292
I.	292
II.	296
III.	300
Nebe	304
I.	304
II.	308
III.	312
IV.	316
V.	320
Vzkříšení z mrtvých	325
I.	325
II.	329
III.	333
Poslední soud	337
 O rozličných aspektech víry	 343
Víra v Ježíše Krista, Syna Božího	344
O zázracích Kristových	349
Ježíšovo lidské Srdce, Srdce Boha samého	356
Ježíšovo Srdce, zjevení pravé lásky	362
Ježíšovo probodené Srdce, zdroj života	367
Spočinutí ve vševládající ruce Boží	373
Čas Božího navštívení	378
Ježíšův pláč nad Jeruzalémem	380
Pán je blízko	384
Boží tělo	387
Smrt Ježíše Krista	391
Maria, odlesk mateřské lásky Boží	398
Maria, Nástroj Ducha svatého	402
Maria, Panna čistá	407
Maria, Hvězda jitřní	412
Maria, Matka Bolestná	419
Maria v každodennosti křesťanské víry	423
Maria, Matka Bolestná, v pekle války	425
Sv. Josef, poutivec Boží, aneb Nepokradeš!	431
Žít životem svatých (o bl. Anežce České)	436
Připodobňovat se Kristu	438

Kristus cesta – křesťan poutník (o sv. Vojtěchu)	441
Prosba o víru Církve (bratři soluňští vs. Jan Hus)	446
Mše svatá	451
Prosebná modlitba	455
Adorace I	459
Adorace II	464
Posvěcení	467
Láska	473
I.	473
II.	478
III.	482
Kristova křížová cesta	489
I.	489
II.	493
III.	497
Abstract	502
Jmenný rejstřík	513
Biblické osoby	513
Další osoby	515
Rejstřík biblických míst	518
Starý zákon	518
Nový zákon	520

Adolf Kajpr SJ – služebník Slova

Vojtěch Novotný

Adolf Kajpr SJ (1902–1959), „ohnivý kazatel, exercitátor, zpovědník, duchovní vůdce, publicista a vydavatel katolického tisku, nezdolný *opinionmaker*, představoval obtížnou výzvu pro obě diktatury, které se všemi prostředky snažily jeho činnost potlačit a umlčet jej. Nacisté jej poslali na čtyři roky do koncentračních táborů v Mauthausen a Dachau (1941–1945), komunisté na takřka deset let do pevnosti Leopoldov na Slovensku, jedné z nejnechvalněji proslulých věznic režimu. Název, který byl vězňům dán, mukl (muž určený k likvidaci), se v Kajprově případě konkretizoval roku 1959, kdy zemřel ve věku 57 let, po devíti letech trýznění. Všichni, kdo jej poznali, se jednomyslně shodují ve svědectví, že Kajpr žil a zemřel *in fama sanctitatis et fama martyrii*“, v pověsti svatosti a mučednictví.¹

Jedním z nejpřednějších rysů této vzácné osobnosti je její mimořádná schopnost konat *diakonia tú logú*, službu slova, jež definuje apoštola (srov. Sk 6,4). Míňeny jsou různorodé formy hlásání radostné zvěsti o tom, že Ježíš je Boží Logos, vnitřně smysluplné, pravdivé a rozumné Slovo, jímž vyjadřuje svou absolutní dobrotu a náklonnost Bůh Otec, který je s tímto svým Synem spojen láskou Ducha svatého, a že je toto společenství Trojice v Kristu ukřižovaném a vzkříšeném vydáno všem lidem. Tohoto Krista a jeho dílo proto Kajpr hlásal jako kazatel a téhož Krista se snažil odhalovat ve všech dimenzích lidského života a ve všech dějinných událostech jako publicista. To proto, aby se mohli lidé ke Kristu přimknout, aby z jejich jednání, vedeného poznáním pravdy, sálala „láska, jako v Trojici vychází ze Slova Duch svatý“, a aby se takto blížili „ideálu, jímž je Civitas Dei“.²

1 ČEMUS, Richard. Vojtěch Novotný, Maximální křesťanství. Adolf Kajpr SJ a list Katolík. *Archivum Historicum Societatis Iesu* 2013, roč. 82, č. 163, s. 309.

2 Srov. KAJPR, Adolf. Logos. *Na hlubinu: revue pro vnitřní život* 1939, roč. 14, č. 1, s. 7–9: „Být

Diakonia tú logú, ministerium verbi, služba Slovu službou slova: to je povolání a charisma, které Adolf Kajpr obdržel od Hospodina. Byl v tomto ohledu neobyčejně nadán. Uměl vykládat Boží slovo tak, že přitom pomáhal druhým poznat a milovat Ježíše, jednorozenného Syna, a tak i Boha Otce a Ducha svatého. Uměl ukazovat, jak může být společenství člověka s Kristem, jehož jiným názvem je Církev, prožíváno v každodennosti a jak se má projevovat v lidských skutcích. Dokázal číst znamení doby a ukazovat, že „Kristovo poselství má platnou a krásnou odpověď na všechny otázky, i nejpálčivější“, a že „všechny denní události visí na věčnu“.³

Co je vlastně o Adolfu Kajprovi, tomto služebníkoví Slova, prozatím známo?

Jeho životní příběh i teologické, pastorační a politické (v širokém smyslu slova) úsudky, kterými utvářel svědomí křesťanů a ovlivňoval veřejné mínění své doby z pozice redaktora řádových časopisů a zvláště na stránkách periodika *Katolík: list pro kulturu a život z víry* (1945–1948), byly již v hlavních dějinných i obsahových liniích studovány.⁴ Přibližuje

křesťanem znamená náležet Kristu. Jeho znamení bylo vtisknuto při křtu na naše čela i do naší duše, stali jsme se jeho vlastnictvím. Celý další náš život má být stále dokonalejší a dokonalejší ztotožnění s ním, přibližování se k ideálu Pavlovu: ‚Žij, ne již já, nýbrž Kristus žije ve mně.‘ Ale je-li Kristus Logos, tedy pravda, harmonie, soulad, musí tyto Jeho vlastnosti mít naprosté prvenství i v životě křesťanově. [...] Činnost, budování, tvoření, zlepšování a především láska, duše toho všeho, vychází u křesťana z poznání věrou vedeného rozumu, jako v nejsvětější Trojici vychází Duch svatý, osobní božská Láska, z Otce a Slova. K obrazu a podobenství Trojice jsme byli stvořeni, podle ní musí se tedy rozvíjeti i naše činnost. Jen tehdy je budováním Těla Kristova mezi námi, jen tehdy se blíží lidstvo ideálu, jímž je Civitas Dei. [...] Budme vyznavači, vášnivě milujícími vyznavači Slova, věrme v pravdu jasnou a určitou, v rozum, jenž vede k Slovu, jako vede vánoční hvězda k jesličkám, protože jej Logos posvěcuje a sílí svou milostí, věrme v křesťanský rozum, z něhož sálá láska, jako v Trojici vychází ze Slova Duch svatý.“

3 KAJPR, Adolf. Je lépe býti nepolitickým? *Katolík* 1947, roč. 3, č. 16, s. 2.

4 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství: Adolf Kajpr SJ a list Katolík*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012 a zde citovaná literatura, zvl. ŠEBEK, Jaroslav. Gesellschaft und Kirche in der Tschechoslowakei 1945–1948: Einschätzungen und Kommentare der Zeitschrift „Katolík“. In ZÜCKERT, Martin – HÖLZLWIMMER, Laura (ed.). *Religion in den böhmischen Ländern 1938–1948: Diktatur, Krieg und Gesellschaftswandel als Herausforderungen für religiöses Leben und kirchliche Organisation*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2007, s. 331–340; ID. Adolf Kajpr a časopis Katolík. *Bulletin Jezuité* 2009, roč. 18, č. 4, s. 15–20; LATA, Jan. Vertreibung und Aussiedlung in der kirchennahen Presse in den Jahren 1945–1947. In ZÜCKERT, Martin – HÖLZLWIMMER, Laura (ed.). *Religion in den böhmischen Ländern 1938–1948*, s. 341–372, zde s. 342–345. Nověji pak: NOVOTNÝ, Vojtěch. Die Vertreibung der böhmischen und mährischen Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg in der Beurteilung zeitgenössischer tschechischer Theologen. *Bohemia: Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder* 2014, roč. 54, č. 2, s. 392–417; ID. Hus, klerikalismus a katolictví: kontroverze z r. 1946. *Studia theologica* 2015, roč. 17, č. 4, s. 239–257.

je i antologie článků, které v *Katolíku* publikoval.⁵ Coby publicista a redaktor je tedy již Adolf Kajpr znám relativně dobře.

Druhou a v jistém smyslu podstatnější dimenzi jeho „služby slova“ představovalo působení kazatelské.⁶ Poté co ukončil svou řádovou a kněžskou formaci a vrátil se do Prahy, mu představení svěřili kazatelskou službu u sv. Ignáce. Kázal pravidelně o nedělích i při dalších příležitostech. Byl také zván do dalších pražských i mimopražských kostelů a dvakrát i do náboženského vysílání v rozhlase. Nutno dodat, že se této činnosti mohl svobodně věnovat pouze od roku 1937 do roku 1941, kdy byl zatčen Gestapem, a od roku 1945, kdy byl propuštěn z Dachau, do roku 1950, kdy byl zatčen Státní bezpečností.

I tak si ovšem získal velký věhlas. Byl znám jako kazatel „obratný“,⁷ „dobrý“,⁸ „výborný“,⁹ „skvělý“,¹⁰ „strhující“,¹¹ „vyhlášený“¹², „slavný“

5 KAJPR, Adolf. *Sešedctví doby*. Úvodní slovo napsal a materiály shromáždil a sestavil Jan Janourek. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993.

6 Třetí dimenzi jeho služby *logu* představovala filosofická reflexe, jež prozatím nebyla zevrubněji studována. Cenná je v tomto ohledu publikace KAJPR, Adolf. Cesta našeho poznání: příspěvek k teorii poznání v maréchalovském duchu. In ALTRICHTER, Michal (ed.). *Miscellanea jesuitica*. Sv. 1. *Odvaha k mezerám*. Olomouc: Refugium, 2008, s. 24–37. Další text věnovaný explicitně filosofii: ID. Filosofická mravouka. In CHUDOBA, Bohdan (ed.). *Úvod do studia*. Sv. 3. *Filosofie: Co a jak číst pro studium jejích jednotlivých oborů*. Praha: Vyšehrad, 1947, s. 50–60. K tomu i různé krátké články, viz Kajprovu bibliografii in NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 266–291. Řadu vzpomínek na filosofické diskuse s Kajprem zanechal Josef Petr Ondok, srov. *ibid.*, s. 234–239.

7 Závěrečná řeč státního prokurátora Josefa Urválka v procesu proti Augustinovi Machalkovi a společníkům. In MANDZÁK, Daniel Atanáz (ed.). *Dokumenty k procesu s Augustinem A. Machalkom a spol.* Bratislava: Ústav paměti národa, 2009, s. 338.

8 NEULS, Jindřich – DVOŘÁK, Miroslav. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*. Praha: Ministerstvo informací a osvěty, 1950, s. 54.

9 Archiv České provincie Tovaryšstva Ježíšova, Praha (dále jen ATJ), f. Adolf Kajpr, Václav Sisel – dopis (26. 10. 1968). Tamtéž, strojopis PITRÚN, Bernard. *Zruka z Kajprovy mlýnice*, s. 92: „... jako kazatel neimponoval postavou, hlasem, nýbrž jen a jen myšlenkami, logikou důkazů, proudem výmluvnosti, žárem svého přesvědčení, jedním slovem: duchem. Proto třeba byl jeho hlas leckdy skřehotavý, gestikulace násilná, křečovitá, přece uchvacoval obsahem a podáním Boží pravdy; v tomto smyslu byl výborný kazatel.“

10 Slova biskupa Štěpána Trochty při pohřbu Adolfa Kajpra na vyšehradském hřbitově (25. 10. 1968). Viz ATJ, f. Adolf Kajpr, strojopis Formánek, Jan. *Vděčná vzpomínka řádových spolubratří na desáté výročí přenesení tělesných pozůstatků O. Adolfa Kajpra T. J., velké kněžské osobnosti českých jezuitů v tomto století*.

11 Srov. *Nuntii Provinciae Bohemiae Societatis Iesu* 1960, únor, č. 50 (autor Václav Feřt SJ): „Byl to člověk z jednoho kvádry. Člověk věřící celým srdcem a zbožný jako dítě, strhující kazatel a originální spisovatel, nebojácný redaktor a poctivý vlastenec. Neuměl smlouvat, neznal kompromisy, stál za tím, co napsal nebo řekl, celou svou bytostí. Takové lidi nemohl potřebovat ani totalitární systém nacistický ani komunistický“

12 Archiv České křesťanské akademie, strojopis Formánek, Jan. *Vzpomínky na P. Adolfa Kajpra*.

a „mocný ve slově“ (srov. Lk 24,19).¹³ Tyto schopnosti mu přiznávali nejenom praktikující křesťané, ale i nacisté a komunisté, kteří jej právě pro službu slova (jejich výrazy: pro štvavá kázání a nepřátelské články) uvěznila a trýznili.¹⁴ Ze vzpomínek spoluvězňů je známo, že i ve vězení pravidelně pronášel krátké promluvy připravující na rozjímání, tzv. *due parole*.¹⁵

Kazatelská činnost tedy byla integrální a podstatnou složkou Kajprovy služby Slovu službou slova. Přesto zůstalo toto jeho působení prozatím zcela stranou badatelského a edičního zájmu.

Celkový přehled

Právě tomuto nedostatku chce odpomoci tato kniha, jež přináší soubor celkem sta čtyř Kajprových dochovaných, dosud – až na dvě výjimky – nepublikovaných promluv. Kromě šesti z nich byly všechny proneseny po druhé světové válce. Onu výjimku představují promluvy z let 1939–1941, které jsou tu uvedeny v podstatě pro úplnost a proto, že ilustrují Kajprovy dobové postoje. V zásadě lze nicméně říci, že jsou zde otištěna kázání poválečná: dvě z roku 1945, osm z roku 1946, patnáct z roku 1947, třicet šest z roku 1948, dvacet osm z roku 1949 a devět z roku 1950.¹⁶ První z těchto poválečných kázání nese datum 28. června 1945; Kajpr je pronesl měsíc po repatriaci z nacistického koncentračního tábora v Dachau, k níž došlo 21. května 1945. Poslední kázání, výklad křížové cesty, zaznělo 12. března 1950; Kajpr je pronesl dva dny před tím, než byl uvržen do komunistického žaláře.

13 MASTILIAK, Ján. *Hrst' spomienok* (9. 11. 1985). <http://www.samoj.estranky.cz/clanky/hrst-spomienok-o_-thdr_-jana-mastiliaka_-cssr.html> [2011-07-23]. Srov. *Kamínky: drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2000, s. 15 (František Bím): „říkalo se o něm, že když káže, ‚padá omítka ze zdi‘“.

14 V průběhu soudního procesu, na přelomu března a dubna 1950, byla jeho kázání dokonce diskutována: srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 199–218.

15 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 228–252.

16 Rok 1945: 28. 6., 16. 12. – Rok 1946: 3. 3., 4. 3., 5. 3., 7. 5., 12. 5., květen, květen, 8. 9. – Rok 1947: 28. 5., 3. 8., 22. 8., 5. 10., 12. 10., 19. 10., 26. 10., 2. 11., 9. 11., 16. 11., 23. 11., 30. 11., 7. 12., 14. 12., 21. 12. – Rok 1948: 4. 1., 11. 1., 18. 1., 25. 1., 1. 2., 13. 2., 29. 2., 7. 3., 14. 3., 17. 3., 4. 4., 11. 4., 18. 4., 25. 4., 2. 5., 9. 5., 23. 5., 27. 5., 30. 5., květen, 1. 6., 2. 6., 3. 6., 6. 6., 20. 6., 27. 6., 5. 7., 3. 10., 10. 10., 7. 11., 14. 11., 28. 11., 5. 12., 19. 12., nespecifikované datum. – Rok 1949: 6. 1., 23. 1., 30. 1., 6. 2., 13. 2., 20. 2., 27. 2., 28. 2., 13. 3., 20. 3., 27. 3. nebo 3. 4. nebo 17. 4. nebo 8. 5., 15. 4., 15. 5., 12. 6., 26. 6., 11. 9., 18. 9., 25. 10., 2. 10., 9. 10., 16. 10., 23. 10., 6. 11., 13. 11., 20. 11., 27. 11., 4. 12., 11. 12. – Rok 1950: 8. 1., 15. 1., 22. 1., 29. 1., 5. 2., 12. 2., 26. 2., 5. 3., 12. 3.

Nahlédneme-li poválečné homilie jako celek, můžeme v nich z hlediska obsahu rozpoznat tři skupiny. První z nich tvoří cyklus padesáti promluv, jež byly věnovány výkladu *o mši svaté*; Kajpr je přednesl od 5. října 1947 do 26. června 1949. Druhý tvoří cyklus devatenácti promluv, v nichž kazatel hovořil *o posledních věcech člověka*; zazněly od 11. září 1949 do 12. února 1950. Třetí skupinu tvoří třicet čtyři promluv *o rozličných aspektech víry*, z nichž dvacet osm nebo dvacet devět spadá do období mezi 28. červnem 1945 a 12. březnem 1950. Zatímco cykly o mši svaté a o posledních věcech jsou v naší edici zachyceny celé, skupina textů o rozličných aspektech víry představuje pouhý zlomek z celkového počtu takovýchto kázání, jež Adolf Kajpr v poválečné době pronesl. I tak lze ovšem mít za to, že je soubor publikovaných homilií dostatečně reprezentativním vzhledem do této podoby Kajprovy kazatelské služby slova.

Následující stránky představují dochovaná kázání především z hlediska historického. Není naším úmyslem usilovat o ucelenou charakteristiku kazatelovy teologie a spirituality či jeho pastoračního přístupu.

O mši svaté

Necháme-li prozatím stranou kázání o rozličných aspektech víry, pak první a nejobsáhlejší soubor kázání Adolfa Kajpra, které spojuje jedno jednotící téma, představují promluvy, v nichž kazatel věřícím vykládal mši svatou.

Úvodem nutno podotknout, že volbu tohoto tématu je třeba vnímat v kontextu dlouhotrvajícího zájmu Adolfa Kajpra o liturgii.

Není zcela jisté, jak se tento jeho zájem rozvinul. Liturgie samozřejmě provázela celý jeho život počínaje křtem. Jako malý chlapec ministroval v bratronickém kostele Všech svatých. Během studií na gymnáziu, která absolvoval již v dospělosti, se podle jednoho svědectví rozhodl pro vstup k emauzským benediktinům, neboť „měl nesmírně rád liturgii“, a v podstatě nahodile potom vstoupil k jezuitům. Z dobrých důvodů však lze pochybovat o tom, že se věci seběhly popsáním způsobem: Kajpr nepochybně vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova zcela cíleně.¹⁷ Snaha spojit ho se střediskem českého liturgického hnutí je spíše zpětnou projekcí.

17 Srov. Antonín Bradna v: Archiv České křesťanské akademie (dále jen AČKA), f. Adolf Kajpr, *Jezuita Adolf Kajpr (1902–1959)*; po něm PAVLÍK, Jan. *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2011, s. 344. Srov. k tomu NOVOTNÝ, Vojtěch. *Maximální křesťanství*, s. 21.